

פרשת ויחי

בפרשת ויחי בפסוק אבי השביעני וכי' ויאמר פרעה עלה וקבור את אביך כאשר השביעך ואחז"ל בסוטה דל"ו ע"ב שאמר פרעה ליוסף זיל איתשיל אשבועתך וא"ל יוסף (א"כ) איתשיל נמי אדידך פי' על מה שנשבע לפרעה שלא יגלה ^{אוצר החכמה} לאחרים שהוא [פרעה] אינו יודע בלשון הקודש כדאיתא התם, וע"פ טענה זו הסכים פרעה להרשות לו לעלות ולקבור את אביו והובא בקצרה בפי' רש"י ז"ל כאן ולכאורה תמוה מאוד שיוסף ידבר כן לפני פרעה לאיים עליו שיגלה קלונו ברבים.

והנראה שלא נתכוין יוסף לומר שהוא יעשה כן בפועל להתיר אותה שבועה שנשבע לפרעה אלא כך אמר לו, שהרי עיקר מה שהשבועה גודרת בפני האדם הוא מדברים שבלב כי הרגשת הלב מחייב שבמה שנשבע והבטיח לאחרים יהיה קודש ולא יחללנו ולא לעקרה ג"כ ע"י שאלה, כי הבטחה הוא הבטחה. כן מחייבת מדת האמת שיש בהאדם. וכל זה במי שנוהר תמיד לקיים שבועתו, אבל אדם שכבר שבר הבטחתו ע"י שאלה לחכם כבר הוקל בעיניו כל ענין חומר השבועה וכמו שאחז"ל עבר עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר ובודאי אם בעבר ושנה שני פעמים נעשית לו כהיתר גם בפעם אחד נעשית לו כחצי היתר כלומר שנשבר אצלו מחצית מחומר האיסור שהיו לו מקודם, וזהו שאמר יוסף לפרעה שלטובת שבועה שלך אין כדאי לך להביאני שאשאל אשבועת אבי דא"כ יזולזל גם חומר השבועה שנשבעתי לך והרי אתה רוצה ששבועה תהא עלי חמורה ביותר כדי שתהא מובטח שהשבועה שלך תגדור בעדי ביותר, וגם פרעה הבין והסכים לזה שלא כדאי לו להרגיל את יוסף בהתרת שבועה ולכן נתן לו רשות לעלות.

08/08/2018

פרשת שמות

מבואר בפ"ק דסוטה דף י"ב שגזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו שגזר פרעה הי' בשביל שאיצטגנינו אמרו לו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה ומתוך הפחד הגדול מאיש זה שעתיד להציל את ישראל גזר על כל הבנים להטביען ביאור ואף על עמו גזר ע"ש בגמרא, והכל כדי להפטר מאיש הזה דהיינו ממשה, ולבסוף הי' שבת פרעה עצמו הצילתו ופרעה עצמו גידלו בביתו, ואותה גזרה שגזר היאורה תשליכוהו היא היתה הסבה שע"י זה מצאתהו

בת פרעה ותביאהו לביתה ותגדלהו ככז, וכ"ז ללמדנו שכל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו להזין אפילו זין כל שהוא ממה שנגזר בשמים ולא עוד אלא שאותן פעולות שעושה למען השגת רצונו הן הם סבה לשיהי' כמו שנגזר עליו באמת וכן אחז"ל רגלוהי דב"נ אינון ערבין לי' באתר דמתבעי תמן מובילין יתי'.^[08/08/2018am]

וכן מצינו בהמן הרשע שכל פעולותיו שעשה למען חזק מעמדו המה היו בעוכריו להפילו דלמד"א ממוכן זה המן הנה הוא יעץ לדחות את ושתי, וע"י זה נעשית אסתר למלכה והיא היא שעל ידה היתה מפלתו כמבואר במגילה, והנה מה שיעץ ממוכן לדחות את ושתי מבואר במדרש ג' אמוראי ע"ש, ח"א מפני כי ושתי לא הזמינה את אשתו אל המשתה, ורצה לנקום בה ולחד מד"א רצה שיתחוקק חוק להיות כל איש שורר בביתו לפי שהיתה לו אשה רעה השולטת עליו ע"ש, ולחד מד"א רצה שהמלך ישא את בתו [ומבואר בתרגום שני שגם בתו הובאה אל הגי ונעשה ריח רע יוצא מפיה וכי' ויגרשה ע"ש], וכ"ז היתה כוונת ממוכן אבל במציאות זה היתה הכנה למלכות אסתר ושעל ידה נעקר המן מן העולם.

וכן במה שבא בבוקר לאמר למלך לתלות את מרדכי כך הי' כוונתו שלו בזריזותו, אבל באמת זה הי' סבה שהמלך ישאלנו מה לעשות יקר והוא ייעץ לעשות כבוד גדול מאוד [בחושבו למי יחפוץ כו' יותר ממני] והמלך יצוהו לעשות כן למרדכי, גם עיקר עשיית העץ גבוה חמשים אמה הוא הי' סבה לתלייתו כי כנראה שע"פ חוקי פרס ומדי לא הי' יכול אחשוורוש להרוג את המן דמה שגזר על היהודים לאבדם הלא הי' זה בהסכמת אחשוורוש ומה שהוא נופל על המטה הי' יכול לטעון שנפל באונס, ואנו רואין כי גמר החלטת אחשוורוש לתלות את המן היתה ע"פ דברי חרבונה שאמר גם הגה העץ אשר עשה המן לתלות את מרדכי אשר דיבר טוב על המלך עומד בבית המן, ומתוך התעוררות הכעס על הכל אמר אחשוורוש בבהילות תלהו עליו ונתלה מיד, הרי שהכנת העץ שהי' חושב המן בשביל מרדכי היא היתה הסבה לתלייתו וזהו שכתוב על העץ אשר, "הכין לו" ואחז"ל בגמרא דט"ז ובמדרש דלעצמו הכין וכמש"כ ולו הכין כלי מות חציו לדולקים יפעל בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל.

הכלל כי כל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו אפילו כל שהוא להוסיף או לגרוע ממה שנגזר עליו בראש השנה [זולת ע"י תפלה וע"י זכיות ותשובה יכול הגז"ד להשתנות] ומה שהאדם בתחבולותיו ובהשתדלותו מצליח כמה פעמים לפעול כרצונו זה יבוא בדבר שכבר נגזר משמים שיהי' כן שגם לולי השתדלותו הי' נגמר הדבר בכי טוב לטובתו בצורה זו או כיו"ב, ויש שלא נגזר עליו דבר זה וגם כן הרבה פעמים מניחים אותו להצליח רק שלעומתו יפסיד כמות הנאה זו ממש במקום אחר ממה שהיה ראוי לו, כי לא יועיל שום השתדלות לשנות משהו מכפי מה שנגזר עליו, וכן אחז"ל ביומא דל"ה אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימא.

ולפעמים מניחים את האדם על בחירתו הרעה להיות מקל חובלים לאחרים כפי מה שראוי להם צער כזה, והרבה שלוחים למקום ב"ה אלא שבתור גסיון מניחים לאדם רע שיהא הוא המזיק באחרים בבחירתו [לא שנגזר שזה המזיק יעשה כן רק גזר שזה הגזיק יקבל צער כזה ואין מעכבים משמים את זה שבבחירתו בחר לעשות פורענות זו] שמגלגלין חובה ע"י חייב והוא עתיד ליתן את הדין ולבא לידי אבדון רח"ל עבור בחירתו הרעה, כי אין זה שייך לו כלל מה שהגזיק חייב בדיני שמים בעונש שכזה כי הוא המזיק מחהר בלא תגנוב ולא תגזול ולא תונו וכל האזהרות שבתורה על ענינים שבין אדם לחבירו, וכן אמרו חז"ל בתענית ד"ח ע"ב בהרוגי לוד שאמרו לטוריינוס שחיק טמיא אנחנו נתחייבנו מיתה לשמים ואם אין אתה הורגנו הרבה שלוחים למקום ב"ה אלא שלא מסרנו הקב"ה בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך ע"ש. ואפילו בגזרת כי גר יהי זרעך בארץ לא להם שכבר נגזרה גזרה שיהא איזו עם שולט עליהם ועבדום וענו אותם, מ"מ כתיב וגם את הגוי וכו' דן אנכי ובוה פלפלו הראשונים ז"ל למה נתחייבו המצריים עונש מאחר שכבר גזר שאחד מהעמים יהא עושה כן ע"י הרמב"ן ז"ל בפ' לך לך בפסוק וגם את הגוי אשר יעבדו וכו', אבל מה שבשמים נגזר על הגזיק להיות גזיק פשיטא שאין בזה אמתלא כלל לפטור את המזיק.

לפ' וארא

ותעל הצפרדע פירש"י ז"ל צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילין נחילין וכ"ה במדרש תנחומא שהיו המצריים מכין אותה והיא מתזת כו', והנה כשראו המצריים [המכים אותה] כי עי"ז מוסיפה להתז צפרדעים הרבה הלא הדעת נותן שצריכים להפסיק מלהכותה כדי שלא להרבות השרצים הללו, אבל מה מדת הכעס אומרת, אדרבה מכיון שמוסיפה להתז כל שכן וכ"ש שצריכים להוסיף להתנקם ממנה ולהכותה ככל האפשר וכל שהוסיפה להתז הוסיפו לכעוס וחמתם בערה בהם וכך חזר חלילה הם הוסיפו להכות ולהתנקם והיא הוסיפה להתז נחילין נחילין עד כי ותכס את ארץ מצרים. וכן הוא בכל מקום שכועסים כי אם ישמעו חרפתם ולא ישיבו ישתקע הדבר לאט לאט אבל כשמשיבים לשכנגדו הרי הוא מוסיף להשיב לעומתו כהנה וכהנה וכל מה שיוסיף להתנקם גם הלה יוסיף לעומתו ככל האפשר ואם כן הדעת נותן שטוב ויפה לו לא להטפל עם זה [שציערו] ולעבור בשתיקה עד יעבר זעם אבל מדת הכעס אומרת הכי אנכי אשתוק על זאת ומתחיל להשיב או להתנקם וגם שכנגדו הולך ומוסיף ומדת הכעס שלו אומרת שכ"ש שיש להשיב מנה אחת אפים וכך לעולם וסופו כמכת הצפרדעים במצרים.